

Βιογραφικό Σημείωμα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Καθηγητής Εκκλησιαστικού Δικαίου Νομικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

email: **konpapageo@yahoo.gr** τηλ. (γρ.): **2310 991329 - (κιν.) 6932830405**

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πατρώνυμο: Γεώργιος

Γέννηση: Νεάπολη Θεσσαλονίκης (1.6.1963)

Επάγγελμα: Δικηγόρος Θεσσαλονίκης (από 22-01-1994)

Διεύθυνση: Βασιλέως Ηρακλείου 47, Θεσσαλονίκη 54623

Τηλέφωνα: 2310 991329 - 2310 818936 - 2310 261756 - 6932 830405 (κιν.)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

2002 - 2003: Διδασκαλία του μαθήματος 'Εκκλησιαστικό Δίκαιο' στην Ανωτέρα Εκκλησιαστική Σχολή Αθηνών.

2008 - σήμερα (2023): Διδασκαλία στο Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών της Νομικής Σχολής ΑΠΘ των μαθημάτων: *Εκκλησιαστικό Δίκαιο, Θεσμοί Αγίου Όρους, Δίκαιο και Θρησκεύματα, Διακρίσεις & Δίκαιο*, και των μαθημάτων του αγγλόφωνου Προγράμματος Erasmus: *Ecclesiastical Law, Religious Freedom and Human Rights, Comparative Ecclesiastical Law*.

2008 - σήμερα (2023): Διδασκαλία στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών της Νομικής Σχολής ΑΠΘ του μαθήματος *Εκκλησιαστικό Δίκαιο*.

ΣΠΟΥΔΕΣ & ΤΙΤΛΟΙ

30.4.1990: Πτυχίο Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

11.9.1996: Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης του Κλάδου Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. Ειδίκευση και διπλωματική εργασία στο **Εκκλησιαστικό Δίκαιο** (βαθμός: «Άριστα»).

3.11.1994-28.4.1995: Συμμετοχή στα σεμινάρια ειδίκευσης και τις επιστημονικές εργασίες του Διαπανεπιστημιακού Προγράμματος Διδακτορικής Επιμόρφωσης Εκκλησιαστικού Δικαίου (*Programme interuniversitaire de formation doctorate en droit canonique*), υπό τον τίτλο «*Gratianus*», που συνδιοργανώνουν στο Παρίσι το Πανεπιστήμιο Paris-Sud (*Faculté Jean Monnet a Sceaux: Droit-Economie-Gestion*) και η *Faculté de Droit Canonique de Paris – Institut Catholique de Paris*.

Οι ακαδημαϊκές εργασίες του Προγράμματος *Gratianus* ως στόχο είχαν την προετοιμασία των σπουδαστών του για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής στους κλάδους του Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου. Το πρόγραμμα σπουδών περιελάμβανε καθημερινή

εντατική διδασκαλία, επιστημονικές συζητήσεις και εργασίες στα εξής μαθήματα:

Εκκλησιαστικό Δίκαιο των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συγκριτικό Εκκλησιαστικό Δίκαιο των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συγκριτικό Δίκαιο περί των Θρησκευμάτων

Κοινοτικό και Διεθνές Δίκαιο σχετικά με τα Θρησκεύματα

Ιστορία Εκκλησιαστικού Δικαίου & Θρησκευτικών Θεσμών

Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο.

Στο Πρόγραμμα Gratianus δίδαξαν οι Καθηγητές: B. Basdevant-Gaudemet (Faculté de Droit de Rouen) - L. de Fleurquin (Faculteit Kerkelijk Recht, Katholieke Universiteit, Leuven) - G. Feliciani (Facoltà giurisprudenza, Universita Cattolica del Sacre Cuore, Milano) - I. C. Iban (Facultad de Derecho, Universidad Complutense, Madrid) - A. Lefebvre-Teillard (Université de Paris II) - F. Margiotta-Broglio (Dipartimento di studi sullo stato, Università degli studi di Firenze) - J. C. Masclet (Faculté Jean Monnet, Université de Paris) - W. Schulz (Catholisch-Theologische Facultat, Universität Regensburg) - P. Valdrini (Faculté de Droit Canonique de Paris, Recteur de l'Institut Catholique de Paris) - D. Salachas (Professeur aux Universités Pontificates de Rome).

25.5.1999: Διδακτορικό Δίπλωμα του Τμήματος Νομικής ΑΠΘ. Θέμα της διδακτορικής διατριβής: *Ορθόδοξη Εκκλησία της Κρήτης: Θεσμοί και διοικητική οργάνωση κατά τον Καταστατικό της Νόμο (Ν. 4149/1961)* (βαθμός: ομόφωνα «Άριστα»).

ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

Αγγλικά: εξαιρετική γνώση και διδασκαλία των αγγλόφωνων μαθημάτων Erasmus:

- Religious Freedom & Human Rights (Winter Semester)
- Ecclesiastical Law (Winter Semester - Spring Semester)
- Comparative Ecclesiastical Law (Spring Semester)

Γαλλικά: καλή γνώση

1993-1994: Ειδίκευση στην αγγλική νομική ορολογία, στα πλαίσια των μεταπτυχιακών σπουδών στη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ.

1994-1995: Εμβάθυνση στην γαλλική γλώσσα και τη νομική της ορολογία, στα πλαίσια της παρακολούθησης στο Παρίσι επί εξάμηνο του Διαπανεπιστημιακού Προγράμματος Διδακτορικής Επιμόρφωσης «GRATIANUS».

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ

1994-1995: Υποτροφία εξωτερικού του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus (Κλάδος Εκκλησιαστικού και Κανονικού Δικαίου) για συμμετοχή στο αναφερθέν Διαπανεπιστημιακό Πρόγραμμα Διδακτορικής Επιμόρφωσης Εκκλησιαστικού Δικαίου «GRATIANUS».

1994-1998: Υποτροφία εσωτερικού τριετούς διάρκειας του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.), για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής με γνωστικό αντικείμενο από το Εκκλησιαστικό Δίκαιο, μετά από επιτυχείς εξετάσεις στα μαθήματα: *Εκκλησιαστικό Δίκαιο* (βαθμός 19), *Πηγές Βυζαντινού Δικαίου* (βαθμός 18), *Δίκαιο Ορθοδόξων Εκκλησιών* (βαθμός 20).

19-26.5.1997: Υποτροφία εξωτερικού του ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus, για τη συμμετοχή μου σε μεταπτυχιακό σεμινάριο Νομικής Θεωρίας, το οποίο υπό τον τίτλο *Jurisdiction in Europe. Towards a Common Legal Method*, διεξήχθη στο Bocholt του Munster Γερμανίας, με τη συμμετοχή πανεπιστημιακών και φοιτητών από κράτη της

Ευρώπης. Στο σεμινάριο αυτό ανέπτυξα εισήγηση με θέμα: *Freedom of Religion: A Case of Discrepancy between the Greek and the European Legal Order, before the European Court of Human Rights.*

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

6.5.1999: Υποστήριξη διδακτορικής διατριβής στο Τμήμα Νομικής ΑΠΘ, με θέμα: *Εκκλησία της Κρήτης: Θεσμοί και διοικητική οργάνωση κατά τον Καταστατικό της Νόμο (Ν. 4149/1961)* (βαθμός «Άριστα», ομόφωνα). Η διδακτορική διατριβή (σσ. 544) εκδόθηκε από το Ινστιτούτο Κρητικού Δικαίου, που εδρεύει στα Χανιά Κρήτης στον τόμο Θ' (2001) των οικείων εκδόσεων.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ / ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ / ΜΕΛΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

1994-σήμερα: Μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, με ενεργό άσκηση δικηγορίας και χειρισμό εκκλησιαστικής, κατά κανόνα, φύσεως υποθέσεων. Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω και Συμβουλίω της Επικρατείας.

1.7.1999-31.12.1999: Έμμισθος Επιστημονικός Συνεργάτης του Ινστιτούτου Κρητικού Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ., εποπτευόμενο από το Υπουργείο Δικαιοσύνης).

16.5.2003-10.3.2004: Ειδικός Σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα Θρησκευμάτων Υπουργείου Παιδείας, με αρμοδιότητα την παροχή συμβουλευτικού και γνωμοδοτικού επιστημονικού έργου επί ζητημάτων Εκκλησιαστικού Δικαίου.

17.2.2004: Μέλος της *Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής κατάρτισης Σχεδίου Νόμου νέου Καταστατικού Χάρτη της Εκκλησίας Κρήτης* (διορισμός με υπ' αριθ. 17559/A1/17-2-2004 Απόφαση του πρώην Υπουργού Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων Πέτρου Ευθυμίου).

2008-σήμερα: Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου*.

2009-2012: Μέλος του *European Consortium for Church and State Research*.

2010-2021: Μέλος της *Ελληνικής Εταιρείας Ιστορίας του Δικαίου*.

2012-σήμερα: Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του περιοδικού *Εφαρμογές Αστικού Δικαίου & Πολιτικής Δικονομίας*.

2010-2022: Μέλος της *Επιτροπής Βιβλιοθήκης της Νομικής Σχολής ΑΠΘ*.

2012-2016, 2019-2022: Μέλος της *Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος Νομικής Σχολής ΑΠΘ*.

2013-2019: Τακτικό Μέλος της *Νομικής Επιτροπής ΑΠΘ*.

2019-2022: Αντιπρόεδρος της *Νομικής Επιτροπής ΑΠΘ*.

2016-2020: Τακτικό Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου ΑΧΕΠΑ Θεσσαλονίκης (Απόφαση Υπουργού Υγείας Α2β/Γ.Π. 81118/14.11.2016, ΦΕΚ 643/29.11.2016, τεύχος ΥΟΔΔ).

2020-σήμερα: Τακτικό Μέλος της *Επιτροπής Κληροδοτημάτων ΑΠΘ*

2020-σήμερα: Τακτικό Μέλος της *Επιτροπής Κληροδοτημάτων Αναστασιάδη ΑΠΘ*

2017-2018, 2021-2022: Διευθυντής Τομέα Ιστορίας, Φιλοσοφίας & Κοινωνιολογίας του Δικαίου.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ & ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ

I. Μονογραφίες

- 1.** Ορθόδοξη Εκκλησία της Κρήτης. Θεσμοί διοικητική οργάνωση κατά τον Καταστατικό της Νόμο (N. 4149/1961), Ινστιτούτο Κρητικού Δικαίου, Χανιά Κρήτης 2001 (σσ. 543).
- 2.** Το φορολογικό καθεστώς των θρησκευμάτων. Φορολογική ισότητα και θρησκευτική ελευθερία, Σάκκουλας, σειρά: 'Δίκαιο και Θεσμοί 6', με πρόλογο του Διευθυντή της σειράς Χαρ. Παπαστάθη, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005 (σσ. I-XXVIII + 409).
- 3.** Θεσμοί Δικαίου Αγίου Όρους Θεσσαλονίκη 2009 (σσ. 190).
- 4.** Τα όρια της εκκλησιαστικής αυτοδιοίκησης. Τόμος I: Κανονιστική Αρμοδιότητα, Θεσσαλονίκη 2012 (σσ. 375).
- 5.** *An Introduction to Hellenic Ecclesiastical Law*, Thessaloniki 2012 (pg. 220).
- 6.** Εκκλησιαστικό Δίκαιο. Θεωρία και Νομολογία, 'Bibliotheca Juris Γ, Θεσσαλονίκη 2013 (σσ. 740).
- 7.** Θεωρία και Πράξη του Εκκλησιαστικού Δικαίου I, Θεσσαλονίκη 2014 (σσ. 350).
- 8.** *Religion and Law in Greece*, 'Law & Business', Wolters Kluwer Law International, The Netherlands/Alphen aan den Rijn, **1rst edition 2015** (σσ. 242) – **2nd revised edition 2021** (σσ. 250).
- 9.** Εκκλησιαστική Περιουσία και Εθνικό Κτηματολόγιο. Νομοθετικές, θεωρητικές και νομολογιακές προϋποθέσεις ένταξης της ακίνητης περιουσίας των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων στο Εθνικό Κτηματολόγιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017 (σελ.: XXIX + 480).
- 10.** Εκκλησιαστικό Δίκαιο, εκδοτικός οίκος Παπαζήσης, Αθήνα 2019 (σσ. 462).
- 11.** Δίκαιο και Θρησκεύματα, (επιμέλεια συλλογικού έργου), εκδοτικός οίκος Παπαζήσης, Αθήνα 2020 (σσ. 250).
- 12.** Εκκλησιαστικά Δικαστήρια. 'Έρευνα και de lege ferenda προτάσεις για μια δίκαιη εκκλησιαστική δίκη, εκδοτικός οίκος Παπαζήσης, Αθήνα 2022 (σσ. 590)

II. Κριτικές Εκδόσεις Πηγών Δικαίου

- 1.** Δικαιίικες πηγές του καθεστώτος της Εκκλησίας Κρήτης με πρόλογο Χαρ. Παπαστάθη, εκδ. Επέκταση, σειρά: 'Νομοκανονική Βιβλιοθήκη 13', Κατερίνη 2004 (σσ. 356).
- 2.** Θρησκευτική Νομοθεσία. Ειδική Νομοθεσία - Βιβλιογραφία - Νομολογία, Αθήνα 2009 (σσ. 2037). Το έργο εκπονήθηκε από κοινού με τον Ομότιμο Καθηγητή του Εκκλησιαστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής Αθηνών Σπ. Τρωιάνο).

III. Μελέτες σε Περιοδικά, Συλλογικά Έργα & Τιμητικούς Τόμους

Ελληνόγλωσσες

- 1.** «Πορίσματα από την εκκλησιαστική νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας του έτους 1987», *Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενοπούλου* 17 (1996) 31-47.
- 2.** «Το έννομο συμφέρον προς άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά τη νομολογία εκκλησιαστικού δικαίου του Συμβουλίου της Επικράτειας», *Νομοκανονικά* 1/2002, 69-100.
- 3.** «Το προνομιακό φορολογικό και τελωνειακό καθεστώς του Αγίου Όρους. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρ. 105 § 5 Συντάγματος», *Νομοκανονικά* 1/2003, 31-66.
- 4.** «Η τέλεση του μυστηρίου του βαπτίσματος σε Ναό Ιεράς Μονής, από νομοκανονικής απόψεως», *Επιστημονική Επετηρίδα Αρμενοπούλου* 24 (2003) 365-370.
- 5.** «Η εκλογή Πατριάρχη Αλεξανδρείας», *Νομοκανονικά* 1/2004, 85-118.
- 6.** «Η ανάγκη της Εκκλησίας Κρήτης για ένα νέο Καταστατικό Χάρτη», *Συνάντηση για το Κρητικό Δίκαιο, Πρακτικά Συνεδρίου Ινστιτούτου Κρητικού Δικαίου, Χανιά 2005.*
- 7.** «Δικαστική παράσταση των Μονών της Εκκλησίας της Ελλάδος», *Εφαρμογές Αστικού Δικαίου* 2011, 45-51.
- 8.** «Κοινοτικό δίκαιο δημόσιων έργων και εκκλησιαστική αυτοδιοίκηση. Η εναρμόνιση του Κανονισμού 55/1974 για τα εκκλησιαστικά έργα με την Οδηγία 2004/18/EK», *Αρμενόπουλος* 65 (2011) 361-382.
- 9.** «Ο θεσμός του Πρώτου του Αγίου Όρους. Συμβολή στην έρευνα της ιστορικής διαμόρφωσης της αγιορειτικής αυτοδιοικήσεως (άρθρο 105 Συντάγματος)», *Μαρία Γιούνη (επιμ.), Δίκαιο και Ιστορία 2, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2016*, 143-156.
- 10.** «Εκκλησιαστική περιουσία Δωδεκανήσων: Από τον Ιταλικό Κτηματολογικό Κανονισμό στην προοπτική του Εθνικού Κτηματολογίου», *Γ. Διαμαντόπουλος (επιμ.), Κτηματολογικός Κανονισμός Δωδεκανήσου και Εθνικό Κτηματολόγιο. Σημεία τομής και διάκρισης, 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κέντρου Κτηματολογικών Μελετών - Δικηγορικός Σύλλογος Ρόδου, Σάκκουλας, Βιβλιοθήκη Δικαίου Κτηματολογίου αριθ. 4, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2016*, 105-134.
- 11.** «Ο Ν. 4301/2014 για την οργάνωση της νομικής μορφής των θρησκευτικών κοινοτήτων και την ίδρυση θρησκευτικών νομικών προσώπων», *Αρμενόπουλος* 70 (2016) 573-584.
- 12.** «Δημόσια Κτήματα και Εκκλησιαστική Περιουσία στη Λευκάδα», *Θεωρία & Πράξη Διοικητικού Δικαίου* 1/2017, 1-9.
- 13.** «Δασικό κτηματολόγιο και Εκκλησία. Η δασική ιδιοκτησία των εκκλησιαστικών νομικών προσώπων της ελληνικής επικράτειας, εν όψει του Εθνικού Κτηματολογίου», *Γ. Διαμαντόπουλος (επιμ.), Δάση, δασικοί χάρτες & κτηματολόγιο. Θεωρητική, νομολογιακή, συμβολαιογραφική προσέγγιση, Βιβλιοθήκη Δικαίου Κτηματολογίου 6, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017*, 127-154.
- 14.** «Εκκλησιαστική περιουσία. Νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις - Τίτλοι ιδιοκτησίας -

Η έκθεση απογραφής ως νέο συμβολαιογραφικό έγγραφο», *Αρμενόπουλος* 73 (2019) 61 - 976.

15. «Η συνταγματική αναθεώρηση και το ζήτημα της θρησκευτικής ουδετερότητας», στο συλλογικό έργο: *Θρησκευτική Ελευθερία - Επίκαιρα Νομικά Ζητήματα*, Ημερίδα Κέντρου Διεθνούς & Ευρωπαϊκού Δικαίου, 13, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2019, 3-11.
16. «Η εκκλησιαστική ποινική δικαιοσύνη στην Ελλάδα του 19ου αιώνα», *Κέντρο Ερεύνης Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου Ακαδημίας Αθηνών*, τόμος 19, Αθήνα 2019, 215-228.
17. «Εκκλησιαστική περιουσία και μισθοδοσία του κλήρου», *Θεωρία & Πράξη Διοικητικού Δικαίου* ΘΠΔΔ 1/2019, 14-27.
18. «Η ιδιαίτερη φορολογική μεταχείριση των θρησκευμάτων», *Αρμενόπουλος* 74 (2020) 953-969.
19. «Η υπόθεση του κτήματος 'Προμπονά' Αθηνών. Συμβολή στο δίκαιο της εκκλησιαστικής περιουσίας», *Επιθεώρηση Ακινήτων* 1/2022, 12-19.
20. «Το νομικό καθεστώς των εκκλησιαστικών έργων. Ο ισχύων Κανονισμός 55/1974 και νεώτεροι Κανονισμοί της Εκκλησίας της Ελλάδος», *Εκκλησία* 1/2022, 57-67 (από κοινού με τον Γρηγόριο Γιαννούλη).
21. «Θρησκευτική ελευθερία και δικαιώμα αυτοδιοίκησης των Εκκλησιαστικών Κοινοτήτων του 'Παλαιού Ημερολογίου'», *Θεωρία & Πράξη Διοικητικού Δικαίου* 2022.
22. «Εμπράγματα δικαιώματα στα εκκλησιαστικά μνημεία. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθ. 73 § 1 του Νόμου περί Αρχαιοτήτων (Ν. 3028/2002)», *Τιμητικός* τόμος Γ. Καρύμπαλη - Τσίπτσιου, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2022.
23. **Λήμματα στο ΛΕΞΙΚΟ ΟΡΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**, Νομική Βιβλιοθήκη 2014 [Άγιο Όρος, Αντιρρησίες Συνειδήσεως, Απαλλαγή Στράτευσης, Δικαστήρια Εκκλησιαστικά, Εκκλησιαστικά Έργα, Ενορία, Επικρατούσα Θρησκεία, Κανονισμοί Εκκλησιαστικοί (Κανονιστικές Διατάξεις), Καταστατικός Χάρτης, Κληρικοί-Εφημέριοι, Μητρόπολη, Μονή, Ναός, Όρκος, Προσηλυτισμός, Σύνοδος, Υπάλληλοι Εκκλησιαστικοί, Ψάλτες-Νεωκόροι].

Ξενόγλωσσες

1. «Freedom of Religion: A Case of Discrepancy between the Greek and the European Legal Order, before the European Court of Human Rights», στο συλλογικό έργο: *Jurisdiction in Europe. Towards a Common Legal Method*, Erasmus Intensive Seminar On Legal Theory, Munster, Germany 1997, 215-222.
2. «Statut constitutionnel des communautés religieuses des Anciens Calendaristes à l' ordre juridique de Grèce», *L' Année Canonique* 45, p. 171 -176, Paris 2003.
3. «Le cadre nomocanonique des relations du Patriarcat Ecuménique avec l' Église semi-autonome de Crète», *L' Année Canonique* 46, 159-168, Paris 2004 [= *Contacts, Revue Francaise de l' Orthodoxie*, No 210, Avril-Juin 2005, p. 133-148, με πρόλογο του Καθηγητή Nikolas Lossky].
4. «Forms de collaboration conventionnelle ou non conventionnelle entre l' Etat et les

communautés religieuses en Grèce», στο συλλογικό έργο *Religion and Law in Dialogue. The Covenantal and Non-Covenantal Cooperation of State and Religions in the Member States and in the Candidate Members of the European Union*, European Consortium for Church and State Research, Tübingen Germany 2004.

5. «Zum religiösen Eid in Griechenland», *Österreichisches Archiv für Recht & Religion*, Institut für Rechtsphilosophie, Religions-und Kulturrecht Rechtswissenschaftliche, Fakultät der Universität Wien, 2012, 372-379.
6. «The application of the freedom of religion principles of the European Convention on Human Rights in Greece», in: Achilles Emiliniades (ed.), *Religious Freedom in the European Union*, European Consortium for Church and State Research, Leuven-Paris-Walpole MA, Peeters 2011, 187-197.
7. «The right to religious equality under the Greek law», Mark Hill (ed.), *Religion and Discrimination Law in the European Union*, European Consortium for Church and State Research, Trier, Germany 2011, 165-168.
8. «The special treatment of religions in the context of Greek penal law», in: Norman Doe, Matti Kotiranta (eds), *Religion and Criminal Law - Religion et Droit Penal*, Peeters, Leuven 2013, European Consortium for Church and State Research, Annual Conference, Helsinki Meeting, 2-5 October 2008, 115-121.
9. «The Application of the Freedom of Religion Principles of the European Convention on Human Rights in Greece», in: Agustin Motilla (ed.), *Immigration, National and Regional Laws and Freedom of Religion*, Peeters, Leuven 2012, 189-198.

IV. Σχόλια σε Δικαστικές Αποφάσεις

1. ΣτΕ 502/2011, ΘΠΔΔ 7/2011, 713-714 [Εκκλησιαστικό Πειθαρχικό Δίκαιο].
2. ΣτΕ 686/2011, ΘΠΔΔ 7/2011, 716-717 [Εκκλησιαστικό Πειθαρχικό Δίκαιο].
3. ΑΠ 2138/2013, ΕλλΔνη 6 (2014) 1653-1655 [Οικογενειακό Δίκαιο Μουσουλμάνων].
4. ΑΠ 485/2013, ΕφΑΔ 8 (2015) 235-238 [Οθωμανικό Γαιοκτητικό Σύστημα].
5. ΣτΕ 2399/2014, ΘΠΔΔ 7 (2014) 1068-1071 [Ιδρυση Μουσουλμανικού Τεμένους].
6. ΣτΕ 2980/2014, ΘΠΔΔ 7 (2014) 788-791 [Θρησκευτικά Σύμβολα σε Δικαστικές Αίθουσες].
7. ΣτΕ 131/2014, ΘΠΔΔ 7 (2014) 953-956 [Εκκλησιαστικοί Υπάλληλοι – Υπηρεσιακό & Πειθαρχικό Καθεστώς].
8. ΑΠ 384/2014, ΕφΑΔ 8 (2015) 145-148 [Εκκλησιαστική Περιουσία].
9. ΜονΠ ρΖακύνθου 97/2015, ΕφΑΔ 8 (2015) 19-21 [Μοναστηριακή Περιουσία].
10. ΣτΕ 1999/2018, ΘΠΔΔ 11/2018, 950-951 [Εκκλησιαστική Περιουσία].
11. ΟΛΑΠ 15/2017, ΕφΑΔ & ΠολΔ 1/2019, 12-25 [Μοναστηριακή Περιουσία Κρήτης].
12. ΤριμΕφλαμ 25/2018, ΕφΑΔ & ΠολΔ 8-9/2020, 890-895 [Μοναστηριακή Περιουσία].

13. ΜονΠρΗλ 48/2021, Αρμ. 75 (2021) 1519-1522 [Ιδιωτικοί Ναοί – Εμπράγματα Δικαιώματα].

14. ΜονΠρΑμαλ 109/2021, Αρμ. 76 (2022) 214 επ. [Μοναστηριακή Περιουσία].

ΗΜΕΡΙΔΕΣ, ΣΥΝΕΔΡΙΑ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ

18-20.11.1997: Συνέδριο στο Münster Γερμανίας, με γενικό θέμα: *Jurisdiction in Europe. Towards a Common Legal Method*, *Erasmus Intensive Seminar On Legal Theory*. Εισήγησή μου με θέμα: «Freedom of Religion: A Case of Discrepancy between the Greek and the European Legal Order, before the European Court of Human Rights».

19-21.11.2004: Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο του European Consortium for Church and State Research, *Religion and Law in Dialogue: The covenantal and non-covenantal cooperation of state and religion in the member states and in the candidate members of the European Union*. Κοινή εισήγηση με τον καθηγητή Χ. Παπαστάθη: «Forms de collaboration conventionnelle ou non conventionnelle entre l'Etat et les communautés religieuses en Grèce», που δημοσιεύθηκε στα Πρακτικά Εργασιών του Consortium.

21.3.2005: Συμμετοχή στην Επιστημονική Συζήτηση που διοργάνωσε, υπό την προεδρία του Καθηγητή Ν. Μανωλεδάκη, η Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος (Ε.ΝΟ.Β.Ε.) στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης, με γενικό θέμα: Περιουσιακά Ζητήματα Θρησκευμάτων. Στην ημερίδα παρουσίασα εισήγηση με θέμα: «Οι φορολογικές απαλλαγές των θρησκευμάτων. Ζητήματα συνταγματικότητας».

2-5.10.2008: Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο του European Consortium for Church and State Research στο Ελσίνκι, με γενικό θέμα: *Religion in Criminal Law*. Εισήγησή μου υπό τον τίτλο: «The Special Treatment of Religions in the context of Greek Penal Law», που δημοσιεύθηκε στα Πρακτικά Εργασιών του Consortium.

5.12.2008: Ημερίδα την οποία διοργάνωσε στην αίθουσα της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ακαδημίας 20, Αθήνα), η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη, με γενικό θέμα: *Κράτος και Εκκλησία: Υπόγειες Διαδρομές*. Εισήγηση υπό τον τίτλο: «Οι φορολογικές απαλλαγές των θρησκευμάτων».

12-15.11.2009: Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο του European Consortium for Church and State Research [XXI Annual Congress of European Consortium for Church and State Research] στη Μαδρίτη, με γενικό θέμα: *Immigration, National and Regional Laws and Freedom of Religion*. Εισήγηση υπό τον τίτλο: «Legal and Pastoral Treatment of Immigrants in Greece», που δημοσιεύθηκε στα Πρακτικά Εργασιών του Consortium.

12.2.2009, 14.1.2010, 3.2.2011: Διαλέξεις στο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο του Δήμου Θεσσαλονίκης με τα εξής θέματα: «Η φορολογική μεταχείριση των θρησκευμάτων», «Η περιουσία των Μονών του Αγίου Όρους», «Προβληματισμοί για το θρησκευτικό όρκο».

2011-2012: Διαλέξεις στο Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών Θεσσαλονίκης, στο πλαίσιο των Σεμιναρίων του Προγράμματος Επιμόρφωσης Πτυχιούχων του Προγράμματος Βυζαντινού Δικαίου.

22-23.1.2013: Διάλεξη στο Επιστημονικό Συνέδριο το οποίο διοργάνωσε το Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ με γενικό θέμα: *Εκκλησία και Αριστερά*. Εισήγησή μου υπό τον τίτλο: «Το περιουσιακό και φορολογικό καθεστώς της Εκκλησίας».

7-8.6.2013: Συνέδριο στη Θεσσαλονίκη με γενική θεματική *Νομικές και Κοινωνικές Προεκτάσεις του Διαδικτύου σήμερα*. Εισήγηση με θέμα: «*Θρησκευτική ελευθερία και blogging*».

1.3.2015: Ημερίδα που διοργάνωσε στην Κοζάνη η Εταιρεία ΔυτικοΜακεδονικών Μελετών, υπό το γενικό τίτλο: *Βιβλιοθήκες και Αρχεία: Έρευνα και Ανάδειξη των Ιστορικών και Πολιτισμικών Τεκμηρίων*. Εισήγηση με τίτλο: «*Οι εκκλησιαστικές βιβλιοθήκες ως κιβωτοί ιστορικής μνήμης*».

4.12.2015: Σεμινάριο Διοικητικού Δικαίου, που διοργάνωσε το *Ίδρυμα Διοικητικού Δικαίου «Μιχαήλ Στασινοπούλου»* (Κτίριο Συμβουλίου της Επικράτειας, Αίθουσα Προέδρου Κωνσταντίνου Ρακτιβάν). Εισήγησή μου: «*Ο ακυρωτικός έλεγχος του Συμβουλίου της Επικράτειας επί των διοικητικών πράξεων των εκκλησιαστικών αρχών*».

1-2.11.2014: ΙΣΤ' Συνάντηση Ιστορικών του Δικαίου (Κομοτηνή). Ανακοίνωσή μου με θέμα: «*Ο θεσμός του Πρώτου του Αγίου Όρους. Συμβολή στην έρευνα της ιστορικής διαμόρφωσης της αγιορειτικής αυτοδιοικήσεως (άρθρο 105 Συντάγματος)*».

13-14.11.2015: ΙΗ' Συνάντηση Ιστορικών του Δικαίου (Κομοτηνή). Ανακοίνωσή μου με θέμα: «*Η πρόσφατη δικαστική διένεξη για το Ναυάγιο της Ζακύνθου και το Πατρωνικό Δικαίωμα (Jus Patronatum) επί Ενετοκρατίας*».

14.1.2016: Ημερίδα της Ένωσης Αστικολόγων (Αίθουσα Εκδηλώσεων Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, Ακαδημίας 68). Εισήγηση με θέμα: «*Πρόσφατες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις ως προς την εκκλησιαστική περιουσία*».

12.5.2016: Διάλεξη στη Νομική Σχολή ΑΠΘ, με θέμα: «*Ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης τον 19ο αιώνα. Η δικαστική δίωξη του Θεόφιλου Καϊρη. Μία διαφορετική ανάγνωση*». Διενεργήθηκε στο πλαίσιο των Ανοιχτών Μαθημάτων με γενικό τίτλο: *Ιστορικές Δίκες*.

10-11.6.2016: Β' Πανελλήνιο Συνέδριο του Κέντρου Κτηματολογικών Μελετών (Ρόδος), υπό το γενικό τίτλο: *Κτηματολογικός Κανονισμός Δωδεκανήσου και Εθνικό Κτηματολόγιο. Σημεία τομής και διάκρισης*. Εισήγησή μου με τίτλο: «*Εκκλησιαστική Περιουσία Δωδεκανήσων. Από τον ιταλικό Κτηματολογικό Κανονισμό στην προοπτική του Εθνικού Κτηματολογίου*».

7.9.2016: 31ο Βορειοελλαδικό Ιατρικό Συνέδριο (Θεσσαλονίκη). Εισήγησή μου με θέμα: «*Ιατρικές Αποφάσεις στο Τέλος της Ζωής*».

15-16.10.2016: ΙΘ' Συνάντηση Ιστορικών του Δικαίου (Κομοτηνή). Ανακοίνωσή μου με θέμα: «*Ιστορικά 'δορυφάλωτες' περιοχές και Εθνικό Κτηματολόγιο. Κατά την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου*».

2.11.2016: Σεμινάριο Διοικητικού Δικαίου, που διοργάνωσε το *Ίδρυμα Διοικητικού Δικαίου «Μιχαήλ Στασινοπούλου»* (Κτίριο Συμβουλίου της Επικράτειας, Αίθουσα Προέδρου Κωνσταντίνου Ρακτιβάν). Εισήγησή μου: «*Το εκκλησιαστικό καθεστώς των Νέων Χωρών: Συνταγματικές και νομοκανονικές προεκτάσεις*».

4.2.2017: Ημερίδα Νομικών Συμβούλων Εκκλησίας της Ελλάδος, που διοργάνωσε η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος υπό το γενικό τίτλο *Εκκλησιαστική Περιουσία - Σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας, (Αθήνα)*. Διάλεξη με θέμα: «*Εκκλησιαστική περιουσία και Εθνικό Κτηματολόγιο*».

17.3.2017: Διάλεξη στη Νομική Σχολή ΑΠΘ, με θέμα: «*'Και όμως γυρίζει'*: Η δίκη του

Γαλιλαίου από την Ιερά Εξέταση». Διενεργήθηκε στο πλαίσιο των Ανοιχτών Μαθημάτων με γενικό τίτλο: Ιστορικές Δίκες.

7.6.2017: Ημερίδα που διοργάνωσε η Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών, υπό τον γενικό τίτλο Συνταγματική Αναθεώρηση των Σχέσεων Κράτους και Εκκλησίας. Εισήγηση με θέμα: «Σχέσεις Κράτους και Εκκλησίας σε κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

27.9.2017: Ημερίδα που διοργάνωσε το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών της Μονής Βλατάδων (Θεσσαλονίκη, Αμφιθέατρο Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, 27.9.2017). Εισήγηση με θέμα: «Η προστασία της εκκλησιαστικής περιουσίας κατά το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ».

5.12.2018: Ημερίδα με θέμα: *Οι εκκλησιαστικές δικαιοτάξιες στην ελληνική επικράτεια. Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο και ευρωπαϊκή πραγματικότητα*. Διοργάνωση: Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών Σπουδών «Νίκος Σβορώνος» - European Public Law Organisation (EPLO). Ανακοίνωση με θέμα: «Η διεθνοπολιτική θέση του Αγίου Όρους και το Ελληνικό Σύνταγμα».

10.1.2019: Ημερίδα με θέμα: *Σχέσεις Κράτους & Εκκλησίας. Η ευρωπαϊκή τους διάσταση*. Διοργάνωση: Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών Σπουδών «Νίκος Σβορώνος» - European Public Law Organisation (EPLO). Ανακοίνωση με θέμα: «Ζητήματα κράτους - θρησκευμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόσφατες εξελίξεις».

25.2.2019: Ημερίδα με θέμα: *Θρησκευτική Ελευθερία - Επίκαιρα Νομικά Ζητήματα*. Διοργάνωση: Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου (ΚΔΕΟΔ, Θεσσαλονίκη). Ανακοίνωση με θέμα: «Η συνταγματική αναθεώρηση και το ζήτημα της θρησκευτικής ουδετερότητας».

22-23.3.2021: Διεπιστημονικό Επετειακό Συνέδριο με γενικό θέμα: *Iwánnης Καποδίστριας και Νεοελληνικό Κράτος: Ελληνική και Ευρωπαϊκή Διάσταση*. Διοργάνωση: Τομέας Ιστορίας, Φιλοσοφίας & Κοινωνιολογίας Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ. Ανακοίνωση με θέμα: «Σχέσεις Κράτους & Εκκλησίας στην Ελληνική Πολιτεία του Ιωάννη Καποδίστρια».

27-31.5.2021: Διεθνές Συνέδριο με γενικό θέμα: *Racism and Religious Intolerance and Discriminations*. Διοργάνωση: Τομέας Ιστορίας, Φιλοσοφίας & Κοινωνιολογίας Δικαίου Νομικής Σχολής ΑΠΘ. Ανακοίνωση με θέμα: «Hate Speech And Crimes Against Religion Following the Revision of the Greek Penal Law (Ρητορική Μίσους και εγκλήματα κατά της θρησκείας μετά την τροποποίηση του Ελληνικού Ποινικού Δικαίου)».

9-10.9.2022: Χίος, 60 Πανελλήνιο Συνέδριο Κέντρου Κτηματολογικών Μελετών (KEKTHME), με γενικό θέμα: *Από το γαιοκτητικό καθεστώς του νεοσύστατου ελληνικού κράτους σε αυτό του Εθνικού Κτηματολογίου*. Διοργάνωση: KEKTHME - Δικηγορικός Σύλλογος Χίου. Ανακοίνωση με θέμα: «Η εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία από της συστάσεως του ελληνικού Κράτους μέχρι και τη θέση σε ισχύ του Εθνικού Κτηματολογίου».